

вання та розвиток економіки в сучасних умовах господарювання». – Режим доступу : <http://www.viem.edu.ua/konf4/art.php?id=0407>

4. *Зубок М. І.* Економічна безпека суб'єктів підприємництва: навчальний посібник / М. І. Зубок, В. С. Рубцов, С. М. Яременко, В. Г. Гусаров, Ю.В. Чернов. – К. : Промінь, 2012. – 226 с.

5. *Васильєв О. В.* Формування системи управління економічною безпекою промислових підприємств / О. В. Васильєв, В. І. Мейта // Економічний аналіз. – 2013. – Том 14. – № 2. – С. 138-145.

6. *Козаченко Г. В.* Економічна безпека підприємства: сутність та механізм забезпечення: монографія / Г. В. Козаченко, В. П. Пономарьов, О. М. Ляшенко. – К. : Лібра, 2003. – 280 с.

7. *Глушков Є. В.* Економічна безпека підприємства як динамічна категорія / Є. В. Глушков, Р. М. Редько // Збірник наукових праць ВНАУ. Серія: Економічні науки. – 2012. – № 4 (70). – Том 2. – С. 47-52.

8. *Іванюта Т. М.* Система економічної безпеки / Т. М. Іванюта // Проблеми економіки підприємств в сучасних умовах : тези доповідей VII Міжнарод. наук-практ. конф., Київ, 19-21 травня 2011 р. – К. : НУХТ. – 2011. – С. 109-111.

9. *Столбов В. Ф.* Особливості управління системою фінансово-економічної безпеки будівельних підприємств / В. Ф. Столбов, Г. М. Шаповал // Комунальне господарство міст. Науково-технічний збірник. – 2013. – № 111. – С. 103-108.

10. *Беспалько А. А.* Экономическая безопасность строительных предприятий / А. А. Беспалько [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.dissercat.com/content/ekonomicheskaya-bezopasnost-stroitelnykh-predpriyatii>

11. *Арипшев А. М.* Экономическая безопасность предприятий строительной индустрии и роль правоохранительных органов в ее обеспечении / А. М. Арипшев [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.dissercat.com/content/ekonomicheskaya-bezopasnost-predpriyatii-stroitelnoi-industrii-i-rol-pravookhranitelnykh-org>

12. Экономическая безопасность заказчиков строительства [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.stroy-expert.dp.ua/content/view/31/27/>

13. *Коробчинський Л. О.* Методика формування системи економічної безпеки підприємства / Л. О. Коробчинський // Актуальні проблеми економіки. – 2009. – № 4 (94). – С. 41-45.

14. *Отенко І. П.* Економічна безпека підприємства : навчальний посібник / укл. І. П. Отенко, Г. А. Іващенко, Д. К. Воронков. – Харків : Вид. ХНЕУ, 2012. – 256 с.

УДК 347.775:327(4)

Т.В. Лічман

*начальник науково-організаційного відділу,
Університет економіки та права «КРОК»*

Окремі аспекти захисту комерційної таємниці вітчизняних підприємств в умовах євроінтеграції

У статті досліджено окремі аспекти захисту комерційної таємниці вітчизняних підприємств в умовах євроінтеграції. Для досягнення поставленої мети приведено підходи до розуміння ролі та місця комерційної таємниці в економічній системі Європейського Союзу, а також обґрунтовано ризики комерційній таємниці, обумовлені процесами євроінтеграції.

Ключові слова: комерційна таємниця, євроінтеграція, R&D, економічна безпека.

Т.В. Личман
начальник научно-организационного отдела,
Университет экономики и права «КРОК»

Отдельные аспекты защиты коммерческой тайны отечественных предприятий в условиях евроинтеграции

В статье исследованы отдельные аспекты защиты коммерческой тайны отечественных предприятий в условиях евроинтеграции. Для достижения поставленной цели приведены подходы к пониманию роли и места коммерческой тайны в экономической системе Европейского Союза, а также обоснованы риски коммерческой тайны, обусловленные процессами евроинтеграции.

Ключевые слова: коммерческая тайна, евроинтеграция, R&D, экономическая безопасность.

T.V. Lichman
Head of Scientific and Organizational Department,
KROK University

Some aspects of national enterprises commercial secrets protection in the European integration

The article deals with some aspects of national enterprises commercial secrets protection in the European integration. Approaches to understanding the role and place of commercial secrets in the economic system of the European Union are given, as well as the commercial secrets risks due to the process of European integration are justified.

Keywords: commercial secrets, European integration, R&D, economic security.

Постановка проблеми

Комерційна таємниця – невід’ємний елемент ринкової економіки та конкуренції. Захищаючи економічні інтереси власника інформації, вона сприяє створенню моделі економіки, що стимулює інноваційний розвиток підприємницької діяльності. В умовах різноманітності форм власності комерційна таємниця формує фундамент конкурентоспроможності суб’єкта господарської діяльності. Такий підхід повністю відповідає світовій і європейській практиці зокрема. Водночас, його реалізація в Україні та державах-членах Європейського Союзу суттєво різниться, оскільки європейська економіка розглядає комерційну таємницю переважно як інструмент захисту інвестицій, вкладених в інноваційну діяльність, що створює конкурентні переваги бізнес-одиниці на ринку.

Україна на сьогодні активно йде шляхом європейської інтеграції, саме тому українським підприємствам необхідно зрозуміти, які загрози супроводжують процеси зближення з європейською економічною системою, і, відповідно, адаптувати систему економічної безпеки до нових викликів і потреб.

Аналіз останніх досліджень і публікацій

Тривалий час лише правова природа комерційної таємниці була предметом наукових дискусій зарубіжних і вітчизняних учених, серед яких: Ю. Носік [1],

Л. Топалова [2], Г. і С. Нікіфорови [3], Е. Соловійов [4] та інші. Ці напрацювання знайшли своє продовження в дослідженні економічної сутності комерційної таємниці та питаннях розроблення механізмів її захисту, що почали аналізуватися у працях Г. Андрощука, П. Крайнева [5], В. Сідака [6] та інших представників вітчизняної і зарубіжної економічної думки.

Питання європейської інтеграції та вплив цього процесу на економіку України в цілому й різні сфери діяльності зокрема є ключовим у багатьох публікаціях [7-10 та інші]. При цьому залишаються мало дослідженими питання впливу процесу зближення з європейською економічною системою на забезпечення збереження комерційної таємниці вітчизняних підприємств у нових умовах.

Не вирішені раніше частини загальної проблеми

Наслідки підписання Економічних і секторальних положень угоди про асоціацію Україна – ЄС змусили керівників багатьох вітчизняних підприємств звернути особливу увагу на проблему організації захисту комерційної таємниці в умовах створення поглибленої та всеохоплюючої зони вільної торгівлі.

Формулювання цілей статті

Метою статті є дослідження загроз комерційній таємниці, що обумовлені процесами євроінтеграції, а також аналіз практики захисту комерційної таємниці в державах-членах ЄС.

Виклад основного матеріалу дослідження

Питання євроінтеграції України було актуальним з моменту проголошення незалежності країни. Попри задекларовану в 1991 р. самоідентифікацію України як європейської держави, питання обрання вектора інтеграції досі є дискусійним. Однак підписання 21 березня 2014 р. Прем'єр-міністром України Політичних положень Угоди про асоціацію з ЄС і 27 червня 2014 р. Президентом України Економічних і секторальних положень угоди про асоціацію Україна – ЄС стало визначальною подією на шляху реалізації Україною євроінтеграційного напрямку розвитку.

Процес європейської інтеграції за змістом є не просто міжнародною взаємодією економік України та ЄС, а насамперед процесом глибокого проникнення інститутів Євросоюзу (законодавства, норм і правил ведення бізнесу, кращих практик тощо) в українську економіку.

Угода про асоціацію між Україною і ЄС містить положення про створення поглибленої та всеохоплюючої зони вільної торгівлі (далі – ПВЗВТ). Відповідно, їх реалізація справить відчутний вплив на українську економіку.

Асоціація з ЄС і створення ПВЗВТ відкриває для підприємств України численні можливості, серед яких: лібералізація торгівлі, інвестиційних потоків і міграції трудових ресурсів. Інтеграція України в європейський ринок означатиме: значне розширення прав споживчого вибору на внутрішньому ринку, оскільки пропозиція товарів і послуг на ньому буде наближатися до структури пропозиції на єдиному ринку ЄС; можливість зниження цін на окремі групи товарів і послуг як внаслідок зростання конкуренції на внутрішньому ринку, так і внаслідок скасування або зменшення митних платежів; посилення в умовах зростаючої конкуренції стимулів до модернізації та інновацій у середовищі вітчизняних виробників. Положеннями ПВЗВТ передбачено відкриття більшості секторів економіки, що може значно полегшити доступ на ринок ЄС для українських виробників. Крім того, ПВЗВТ передбачає впровадження національного режиму стосовно взаємного інвестування, що повинно значно спростити режим інвестування, насамперед прямих інвестицій.

Звичайно, відкриття ринків і звільнення від митного оподаткування зумовить не лише позитивні явища, а й ускладнення певних аспектів функціонування економіки. В умовах лібералізації торгівлі українські виробники товарів, що конкурують з імпортом із ЄС, відчують істотне посилення тиску з боку конкурентів і постануть перед перспективою згортання неконкурентоспроможних виробництв.

Попри те, що в довгостроковій перспективі ці процеси будуть сприяти повному оновленню виробництва, розвитку інноваційних технологій і модернізації економічної системи в цілому, у короткостроковому періоді це зумовить різке зниження рівня конкурентоспроможності більшості національних підприємств на фоні неможливості з тих же причин виходити на європейські ринки збуту. З тим, щоб мінімізувати ризики, необхідно, в першу чергу, попередньо максимально адаптувати системи економічної безпеки підприємств до функціонування в умовах потенційних загроз, реалізація яких обумовлена процесами інтеграції України в європейську економічну систему.

Як показало дослідження, в Європейському Союзі високий рівень конкурентоспроможності досягається в основному за рахунок використання інноваційних технологій. У свою чергу, інновації, що створюють конкурентні переваги, і є комерційними секретами європейських підприємств. У сучасній європейській економіці комерційна таємниця здебільшого розглядається як результат інвестицій у сферу досліджень та розробок (англ. *research and development*, надалі – R&D). Існує й інша інформація, що становить комерційну таємницю підприємства, яка не відноситься до R&D (наприклад, списки клієнтів, дані про продажі, маркетингова інформація), однак саме R&D свідчать про інвестиції в нові ідеї, методи, інструменти – і це, здебільшого, є ключовим для віднесення інформації до категорії «комерційна таємниця». Наприклад, з початку 1980-х років витрати США на R&D перевищили 2,5% ВВП. Американський уряд називає цифру в 414 блн. дол., або 2,7% ВВП у 2011 р. [11].

Глобальні інвестиційні тенденції R&D подібні американським. Журнал *Battelle and Research&Development Magazine's* у статті «Глобальний фінансовий прогноз R&D» (2014) проаналізував рівень інвестицій R&D сорока світових економік (ранжованих за номінальним ВВП) і дані про фактичні та прогнозовані витрати (таблиця).

Таблиця

Прогноз валових витрат на R&D

Країна	2012			2013			2014 (прогноз)		
	*	**	***	*	**	***	*	**	***
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Сполучені Штати Америки	15 940	2,8%	447	16 195	2,8%	450	16 616	2,8%	465
Китай	12 610	1,8%	232	13 568	1,9%	258	14 559	2,0%	284
Японія	4 704	3,4%	160	4 798	3,4%	163	4 856	3,4%	165
Німеччина	3 250	2,8%	92	3 266	2,8%	92	3 312	2,9%	92
Південна Корея	1 640	3,6%	59	1 686	3,6%	61	1 748	3,6%	63
Франція	2 291	2,3%	52	2 296	2,3%	52	2 319	2,3%	52
Велика Британія	2 375	1,8%	43	2 408	1,8%	44	2 454	1,8%	44
Індія	4 761	0,9%	40	4 942	0,85%	42	5 194	0,9%	44
Росія	2 555	1,5%	38	2 593	1,5%	38	2 671	1,5%	40
Бразилія	2 394	1,3%	30	2 454	1,3%	31	2 515	1,3%	33

Продовження таблиці

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Канада	1 513	1.9%	29	1 537	1.9%	29	1 571	1.9%	30
Австралія	987	2.3%	22	1 012	2.3%	23	1 040	2.3%	23
Тайвань	918	2,3%	21	938	2,3%	22	974	2,4%	23
Італія	1863	1.3%	23	1829	1.2%	22	1842	1.2%	22
Іспанія	1434	1.3%	19	1415	1.3%	18	1418	1.3%	18
Нідерланди	719	2.0%	15	710	2,1%	15	712	2,1%	15
Швеція	399	3,4%	14	403	3,4%	14	412	3,4%	14
Ізраїль	253	4.3%	11	263	4,2%	11	271	4,2%	11
Швейцарія	369	2,9%	11	375	2,9%	11	382	2,9%	11
Туреччина	1 142	0.9%	10	1 185	0.9%	10	1 227	0.9%	11
Австрія	365	2,8%	10	366	2,8%	10	372	2,8%	10
Сінгапур	332	2.6%	9	344	2,6%	9	355	2,7%	9
Бельгія	427	2.0%	9	427	2,0%	9	432	2,0%	9
Іран	1 016	0,8%	8	1001	0,8%	8	1 014	0,8%	9
Мексика	1 788	0,5%	8	1 809	0,5%	8	1864	0,5%	8
Фінляндія	201	3,8%	8	200	3,6%	7	202	3,5%	7
Польща	814	0,8%	6	825	0,8%	6	844	0,8%	7
Данія	214	3.1%	7	214	3,0%	6	217	2,9%	6
Південна Африка	592	1.0%	6	604	1,0%	6	621	1,0%	6
Катар	191	2.8%	5	201	2,8%	6	211	2,7%	6
Чехія	292	1.8%	5	291	1,8%	5	295	1,8%	5
Аргентина	755	0,6%	5	781	0,6%	5	803	0,6%	5
Норвегія	282	1.7%	5	287	1,7%	5	293	1,7%	5
Малайзія	507	0,8%	4	531	0,8%	4	557	0,8%	5
Пакистан	524	0,7%	4	543	0,7%	4	556	0,7%	4
Португалія	251	1,5%	4	246	1,5%	4	248	1,4%	4
Ірландія	195	1.8%	3	196	1,7%	3	200	1,7%	3
Саудівська Аравія	922	0,3%	2	955	0,3%	3	997	0,3%	3
Україна	341	0.9%	3	341	0,9%	3	348	0,9%	3
Індонезія	1 237	0,1%	2	1 303	0,2%	2	1 374	0,2%	3
Разом (Топ-40)	73 362	2,0%	1 478	75 338	2,0%	1 518	77 896	2,0%	1 576
Інші країни світу	10 071	0,4%	39	10 413	0,4%	40	10 837	0,4%	42
Глобальні витрати	83 434	1,8%	1 517	85 751	1,8%	1 558	88 733	1,8%	1 618

Примітки: * – ВВП, мільярдів доларів

** – R&D, у % ВВП

*** – валові витрати на R&D, мільярдів доларів

Джерело: [11]

Отже, як вбачається з аналізу таблиці 1, витрати R&D становлять у середньому 1,8% ВВП країни.

Саме розмір інвестицій у сферу R&D спонукав європейців до створення єдиного надійного правового середовища для захисту прав інтелектуальної власності, зокрема комерційної таємниці.

Попри те, що в ЄС діє Угода про торговельні аспекти прав інтелектуальної

власності 1994 р. (Угода ТРІПС), яка стала основою правового захисту комерційної таємниці, прийняті норми є лише загальними орієнтиром, а тому не досить ефективно виконують призначення, що полягає в досягненні єдності в розумінні питання захисту комерційної таємниці в країнах Євросоюзу. Основною причиною цього є те, що положення Угоди ТРІПС не були повністю імплементовані в національні законодавства країн-учасниць, або імплементовані, але з окремими поправками чи особливостями реалізації.

У рамках ЄС лише Швеція має спеціальне законодавство про комерційну таємницю. В інших країнах норми про комерційну таємницю включені до інших положень законодавства (цивільного, кримінального, конкурентного тощо). В Австрії, Польщі та Іспанії захист комерційної таємниці здійснюється нормами законодавства про недобросовісну конкуренцію, в Італії та Португалії відповідні положення включено до змісту кодексів промислової власності. У Франції конкретні положення про захист виробничих секретів також містяться в кодексі промислової власності. Деліктне законодавство для захисту комерційної таємниці використовується в Нідерландах і Люксембурзі. Принципи деліктного права використовуються переважно для оцінки прямих збитків від втрати комерційної таємниці, а також упущеної вигоди. У країнах загального права, таких як Велика Британія та Ірландія, які не мають спеціальних законодавчих актів, торгові секрети захищаються загальними нормами контрактного права. Схожі інструменти захисту використовуються й на Мальті.

В Україні на сьогодні також відсутнє спеціальне законодавство про комерційну таємницю, що є перешкодою на шляху створення дієвих механізмів забезпечення комерційної таємниці. При цьому, наявні напрацювання в цій сфері (пропоновані законопроекти) не дають підстав для твердження, що найближчим часом ситуація може змінитися.

У процесі ведення звичайної господарської діяльності суб'єкти підприємництва безвинятково зазнають впливу оточуючого середовища, у тому числі негативного, що безпосередньо чи опосередковано дестабілізує економічний стан підприємства. Процес євроінтеграції, безумовно, вплине на ці фактори. З'являться нові небезпеки як усередині країни, так і ззовні. Особливо це характерно для представників приватного сектору бізнесу, які повинні самостійно протидіяти загрозам їх бізнесу. У зв'язку з цим і постає питання про загрози комерційній таємниці, оскільки такі загрози можуть виражатися у втратах: фінансових, майнових, іміджевих, людських тощо.

Під загрозами комерційній таємниці підприємства можна розуміти окремі явища, події, процеси, настання (плинність, побічний результат) яких може вплинути на захищеність комерційної таємниці підприємства та привести до негативних наслідків (прямих збитків, неoderжаного прибутку, підриву іміджу, зміни в планах, часових втрат тощо). Загрози комерційній таємниці підприємства мають свою специфіку, і це обумовлено, насамперед, таким:

1) посиленням конкурентної боротьби. Комерційна таємниця, будучи інструментом успішного бізнесу та створюючи переваги у веденні підприємницької діяльності, є об'єктом зазіхань з боку конкурентів, які, заволодівши нею, прагнуть або вивести конкурента з ринку, або використати у власній підприємницькій діяльності. Обидва варіанти передбачають негативні наслідки для власника комерційної таємниці у вигляді майнових або немайнових втрат;

2) недосконалістю чинного законодавства;

3) відсутністю досвіду в розробленні та реалізації засобів і методів захисту економічної безпеки підприємства. Наука про економічну безпеку підприємства

є молодішою, тому підприємства створюють системи економічної безпеки підприємств, здебільшого, керуючись власними уявленнями про її побудову та захист, іноді переймаючи досвід іноземних фірм, при цьому не беручи до уваги особливості національного середовища. Відсутність досвіду призводить до того, що життєво важливі інтереси підприємства залишаються незахищеними від загроз і можуть зазнати непрогнозованого негативного впливу;

4) відсутністю досвідчених фахівців у сфері захисту комерційної таємниці. Це також впливає на ефективність системи економічної безпеки підприємства з наведених вище причин;

5) невирішеністю соціальних проблем населення (низький рівень доходів, високий рівень безробіття, плінність кадрів тощо). Наведені фактори впливають на ступінь відповідальності працівників за збереження комерційної таємниці підприємства. Адже працівник із посередніми доходами та в пошуках кращого місця роботи не вмотивований зберігати секрети підприємства і є загрозою їх втрати.

Євроінтеграція України сформувала ще одну групу факторів (окрім високої конкуренції), що можуть безпосередньо вплинути на безпеку комерційної таємниці, зокрема: мобільність робочої сили; зворотний інжиніринг; високотехнологічні стартапи; законодавчі вимоги про розкриття інформації про сировину, інгредієнти, технологічні процеси; аутсорсинг в інші країни (рисунок).

Висока мобільність працівників і зниження рівня безпеки у трудових відносинах ослаблює лояльність між працівниками та підприємствами, а тому зростають ризики розголошення комерційної таємниці колишнім працівником, який був допущений до цінної інформації у зв'язку з виконанням функціональних обов'язків. Ця загроза є актуальною на фоні того, що в Україні відсутні норми регулювання відносин між колишніми найманими працівниками та підприєм-

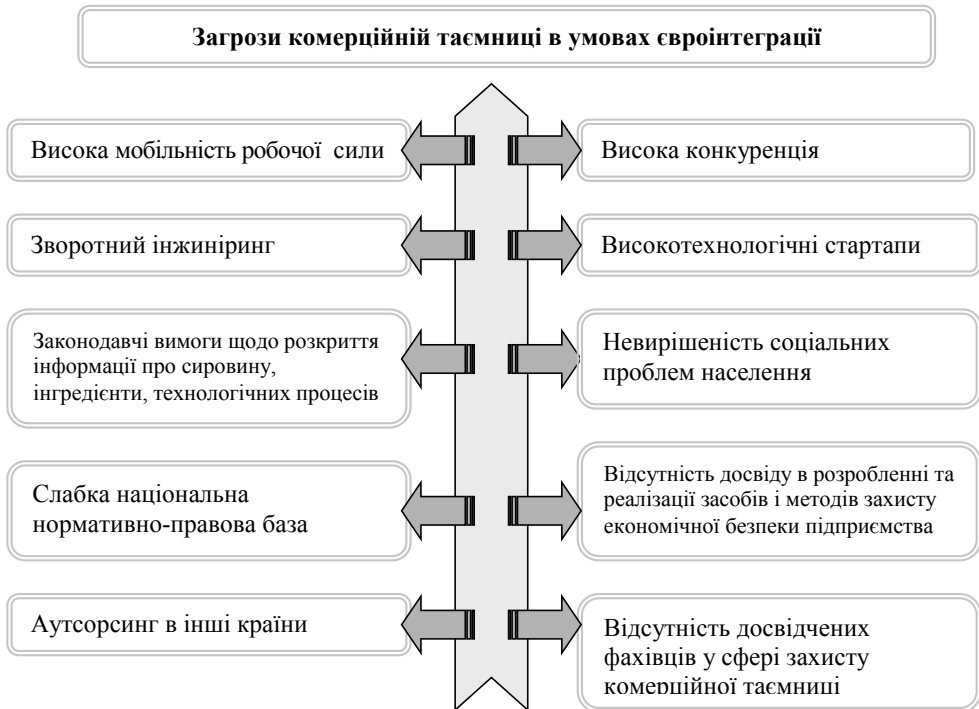

Рис. Загрози комерційній таємниці підприємств в умовах євроінтеграції

Джерело: складено автором

ством на предмет невикористання набутого досвіду, знань, інформації тощо за новим місцем роботи.

Із попередньою загрозою пов'язане й розповсюдження стартапів (від англ. *start-up* – запускати). Стартап – нещодавно створена компанія (можливо, ще не зареєстрована офіційно, але планує стати офіційною), що будує свій бізнес на основі інновацій або інноваційних технологій, не вийшла на ринок або почала на нього виходити і що володіє обмеженим набором ресурсів. Такі невеликі конкуренти, часто вихідці з числа колишніх співробітників середніх і великих компаній, у своїй діяльності використовують набутий досвід, у тому числі й комерційну таємницю попередніх роботодавців.

Розповсюдження практики аутсорсингу як передачі частини функцій для виконання сторонніми підприємствами на умовах субпідряду, в умовах євроінтеграції є загрозою комерційній таємниці, оскільки розповсюдження цінної для підприємства інформації стане набагато важче контролювати, особливо якщо субпідрядником є іноземна компанія.

Є очевидним те, що власник комерційної таємниці, втіленої в товарі, має ринкову перевагу до моменту появи конкуруючих товарів. Одним із способів законно створити такий конкурентний товар – через зворотний інжиніринг. Якщо товар не захищений патентом, він вразливий для зворотного інжинірингу. Розвиток реплікаційних технологій (наприклад, 3D візуалізація) створює додаткові можливості й для конкурентів, оскільки суттєво скорочує цикл зворотного реінжинірингу – а це має безпосередній вплив на можливість збереження секретності комерційної таємниці.

Останніми роками спостерігається стійка тенденція до розкриття виробниками даних, пов'язаних із сировиною, що використовується, інгредієнтами і виробничими процесами. Це є результатом тиску з боку зацікавлених суспільних груп, які розглядають комерційну таємницю як спосіб уникнути розголошення наявності небезпечних матеріалів усередині продукту. Ця тенденція була підтримана й органами державної влади, які розглядають таке розкриття як доцільні засоби тиску на виробників, щоб виключити можливість використання матеріалів, які вважаються небезпечними для здоров'я чи навколишнього середовища. Наприклад, Європейський Регламент 2006 року, відомий як REACH, встановлює центральний реєстр для адміністрування розкриття інформації, пов'язаної з хімічними продуктами [12]. А це є загрозою втратити комерційну таємницю в легалізований спосіб.

Таким чином, комерційна таємниця постійно піддається різноманітним загрозам. Заходи щодо забезпечення безпеки підприємства повинні бути спрямовані, у тому числі, на виключення або мінімізацію ризиків втрати цінної для підприємства інформації та несанкціонованого доступу до неї. Реалізація цих заходів повинна забезпечувати не тільки безпеку комерційній таємниці, а й сприяти стабільному (сталому) розвитку підприємства, збільшенню його доходів або досягнення іншої мети.

Висновки

Отже, європейські компанії, незалежно від їх розміру та видів діяльності, використовують комерційну таємницю як умову конкурентоспроможності, як спосіб захисту інвестицій в інновації. Ураховуючи масштаби фінансування в цю сферу та її стрімкий розвиток, питання захисту результатів інтелектуальної власності (у тому числі комерційної таємниці) є дуже актуальним. Про це свідчать результати роботи Єврокомісії по створенню єдиного на надійного правового середовища для захисту ноу-хау та інших результатів інноваційної діяльності

– прийняття проекту Директиви про захист ноу-хау та конфіденційної ділової інформації (комерційної таємниці) від їх незаконного розкриття, придбання та використання.

Як показало дослідження, національні тенденції не відповідають світовим і європейським зокрема – інститут комерційної таємниці досі не розглядається національними підприємствами як елемент розвитку їх інноваційності, а також інвестиційної привабливості за рахунок створення ефективних систем захисту комерційних секретів, що, у першу чергу, забезпечить конкурентоспроможність підприємства.

Такий стан справ негативно позначатися й на реалізації можливостей, що відкриваються для України в процесі євроінтеграції: національні підприємства не зможуть на рівних конкурувати з іноземними інноваційними компаніями (як на внутрішньому, так і зовнішньому ринках), що вже створили дієві системи захисту комерційної таємниці, яка забезпечує їх ринкові переваги, – з одного боку, а з іншого – формувати привабливий інвестиційний клімат можна лише під гарантії ефективного захисту вкладень.

Наведене вище обумовлює необхідність в умовах перехідного періоду створювати комплексні системи захисту комерційної таємниці в системі економічної безпеки підприємств з тим, щоб уникнути подальших економічних втрат, у тому числі через втрату позицій на ринку.

Література

1. *Носік Ю. В.* Права на комерційну таємницю в Україні: Монографія / Ю.В. Носік. – К. : КНТ, 2007. – 240 с.

2. *Топалова Л. Д.* Правовий режим комерційної таємниці: автореф. дис. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.04 «Господарське право, господарсько-процесуальне право» / Л. Д. Топалова. – Донецьк : Інститут економіко-правових досліджень НАН України, 2006.

3. *Нікіфоров Г. К.* Підприємництво та правовий захист комерційної таємниці: Навч.-практ. посіб. для вищих навч. закл. / Г. К. Нікіфоров, С. С. Нікіфоров. – К. : Олан, 2001. – 208 с.

4. *Соловьев Э.* Коммерческая тайна и ее защита / Э. Соловьев. – М. : ЗАО «Бизнес-школа «Интел-Синтез», 1997. – 96 с.

5. *Андрощук Г. А.* Экономическая безопасность предприятия: защита коммерческой тайны. Монография / Г. А. Андрощук, П. П. Крайнев. – К. : Издательский дом «ИнЮре», 2000. – 400 с.

6. Кадрова безпека суб'єктів господарської діяльності: менеджмент інсайдерями: Монографія / за ред. проф. В. С. Сідака, проф. І. П. Мігус. – Черкаси : ТОВ «МАКЛАУТ» – Черкаси, 2012. – 256 с.

7. Економічна складова Угоди про асоціацію між Україною та ЄС: наслідки для бізнесу, населення та державного управління / [О. Бетлій, М. Риженков, К. Кравчук та інші]; за ред. І. Бураковського, В. Мовчан. – К. : Інститут економічних досліджень та політичних консультацій, 2014. – 139 с.

8. Україна на шляху до європейської інтеграції: економічна безпека, переваги вибору / За ред. В. М. Нижника. – Хмельницький : ХНУ, 2008. – 307 с.

9. *Фокас Л. М.* Ринок праці України в умовах євроінтеграції / Л. М. Фокас // Проблеми ринку праці та зайнятості. – 2012. – № 3. – С. 8-12.

10. *Губарева І. О.* Загрози та переваги євроінтеграції для економічної безпеки та реального сектору економіки України / І. О. Губарева // Економіка. Управління. Інновації. – Випуск № 2 (10). – 2013.

11. 2013 Global R&D Funding Forecasts // [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.rdmag.com/sites/rdmag.com/files/GFF2013Final2013_reduced.pdf

12. Регламент Ради (ЄС) N 440/2008 «Що встановлює методи тестування відповідно до Регламенту Європейського Парламенту та Ради (ЄС) № 1907/2006 про реєстрацію, оцінку, авторизацію і обмеження хімічних речовин та препаратів (REACH)» від 30 травня 2008 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/994_a14